

Напрямки формування професійних компетенцій у майбутніх журналістів

Анікеєнко М. П., Бутиріна М. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

У статті проаналізовано напрямки трансформації професійних компетенцій у майбутніх журналістів під впливом технологічних зрушень та нових суспільних вимог до журналістського фаху. Вказано на проблему переважання знаннєвого складника у компетентнісній моделі і брак інших елементів компетентності журналіста – умінь, навичок, професійних якостей, цінностей, орієнтирів. Також проблематизовано недостатній рівень взаємодії вишів, що надають журналістську освіту, із медіаорганізаціями, здатними скоригувати набір та зміст базових професійних компетенцій.

Ключові слова: компетенції; журналістська освіта; медіаорганізація; мас-медіа.

1. Вступ

Постановка проблеми. Немає сумніву в тому, що сучасний темп життя, швидкість змін у інформаційному медіапросторі, розвиток технологій та зростання попиту на знання, які відповідають сучасним потребам, вимагають вагомих змін у сфері вищої журналістської освіти. Вимоги, що ставились до інститутів освіти 10–20 років тому, значно відрізняються від вимог сучасності. Через те, що процес підготовки журналістів має неузгоджений характер, виникають серйозні труднощі під час адаптації молодого журналіста на робочому місці. Формування професійних компетенцій майбутнього журналіста є важливою складовою процесу створення такої соціально значущої системи як інформаційний простір країни, що суттєво впливає на формування громадської думки, сприяє визначенню напрямку розвитку суспільства та забезпечує внутрішньополітичну стабільність.

Також треба зазначити, що проблема формування професійних компетенцій майбутніх журналістів безпосередньо пов'язана з рівнем кваліфікації та конкурентоспроможністю на світовому ринку праці. Сучасна журналістська освіта формує необхідний рівень знань, але недостатній рівень навичок, умінь, професійних якостей, що унеможлиблює досягнення належного рівня професійної освіти. Це означає, що компетентнісний підхід, який передбачає динамічне поєднання знань, умінь, світоглядних орієнтирів, недостатньою мірою реалізується у вишах, де навчають майбутніх журналістів.

Мета роботи – проаналізувати напрямки формування професійних компетенцій у майбутніх журналістів.

*Butyrina M., Doctor of Science
in Social Communications, Professor,
e-mail address: butyrina_m@fszmk.dnulive.dp.ua,
Anikeienko M., Ph.D. student,
e-mail address: dneprpsy@gmail.com,
Oles Honchar Dnipro National University,
13, Naykova Str., Dnipro, 49050, Ukraine*

*Бутиріна М. В., доктор наук із соціальних
комунікацій, професор
електронна адреса: butyrina_m@fszmk.dnulive.dp.ua,
Анікеєнко М. П., аспірант,
електронна адреса: dneprpsy@gmail.com,
Дніпровський національний університет
імені О. Гончара,
вул. Наукова, 13, Дніпро, 49050, Україна*

Об'єкт дослідження – тенденції розвитку та видозміни професійних компетенцій у сфері журналістської освіти.

Методи. Дослідження проводилося із використанням загальнонаукових методів: описового, аналізу та синтезу. Завдяки описовому методу вдалося окреслити головні складові професійних компетенцій майбутнього журналіста та за допомогою аналізу та синтезу виявити шляхи їх формування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою формування професійних компетенцій у вишах вже не один рік опікуються вітчизняні науковці. Поки що вони не дійшли однотайності щодо визначення терміну «професійні компетенції» та його емпіричного змісту. Так, І. Ю. Карплюк пропонує дефініювати професійну компетентність спеціаліста як інтегративну системну якість, яка характеризує потенційні можливості особистості (знання, уміння, досвід), рівень і динаміку їх розгортання в актуальній сфері, готовність розробляти професійні дії і реалізовувати їх на практиці. На його думку, професійна компетентність тісно пов'язана зі змістом підготовки спеціаліста і є його складником. І. Ю. Карплюк дійшов висновків, що більшість фахівців під професійною компетентністю розуміє поєднання ключової, базової і спеціальної компетентності [2].

На думку С. В. Шевчук, «закладаючи основи професіоналізму майбутніх журналістів під час освітнього процесу, потрібно акцентувати увагу на формуванні в них професійної допитливості, турботи за долю держави й суспільства, інтересу до людини, професійної готовності до всебічного інформування громадськості про реальні події та явища, поєднання технологічної грамотності з бездоганним виконанням соціальних ролей і професійних функцій з постійним почуттям відповідальності» [3].

Дотичними до теми цієї роботи є дослідження, присвячені вивченню компетентнісного підходу в освітній галузі (О. Гулай, О. Заблоцька, В. Луначек, Н. Побірченко, В. Свистун, В. Ягупов), та теоретичний доробок у сфері журналістської освіти (В. Демченко, В. Здоровега, В. Іванов, В. Лизанчук, Й. Лось, В. Різун, В. Шкляр).

2. Результати й обговорення

Проблема професійної підготовки майбутніх журналістів та формування у них професійних компетенцій має комплексний характер. По-перше, загальна політика держави прямо впливає на розвиток і модернізацію вищих освітніх закладів. За таких умов державні вищі залишаються під політичним тиском, що унеможливорює їх автономність та ставить під загрозу професійну об'єктивність.

Також варто звернути увагу на взаємовідносини національних університетів, які займаються підготовкою майбутніх журналістів, та вітчизняними медіапідприємствами. Відсутність злагодженої співпраці між цими двома тісно пов'язаними між собою організаціями впливає на рівень підготовки конкурентоспроможних фахівців-журналістів. Означені організації є складниками великої комунікаційної системи. Через те, що професійні стосунки між ними мінімізовані, діалог та взаємодія стають неможливими або неефективними. Редакції ЗМІ переважно самостійно здійснюють підготовку або перепідготовку журналістів, бо об'єктивно виші не спроможні надати «продукт» належної якості.

Важливою складовою успішної підготовки майбутніх журналістів є кадри, які безпосередньо здійснюють їх підготовку. Переважно це викладачі, які мають у доробку потужну теоретичну базу і водночас слабкий практичний досвід, або досвід, який не відповідає

актуальним технологічним вимогам. Залучення фахівців, які мають практичний досвід і розуміються на сучасних потребах і технологіях, не уявляється можливим через невідповідність ліцензійним вимогам. Через це зацікавлені студенти навчаються в тренінгових центрах та приватних організаціях, де їх потребу в сучасних знаннях та практичному досвіді задовольняють належним чином. Зазначимо, що подібна практика є поширеною і в західних країнах, де протягом тривалого часу співіснують три інституціональні моделі здобуття журналістської освіти – академічна, тренінгова та безпосередньо медійна. Варто зазначити, що запроваджені при медіахолдингах школи журналістики не лише формують професійні компетенції здобувачів фаху, а й сприяють розвитку їх професійних якостей, цінностей, світогляду. Означені складники компетентності сприяють утворенню стійкої професійної ідентичності, що є здобутком переважно позаакадемічної форми журналістської освіти і становить певну проблему для самовизначення майбутніх журналістів, які навчаються в університетах.

Спостерігаючи за тим, як змінюється статус професійного журналіста з роками, можна зауважити, що нині простежується тенденція до зниження престижності цієї професії. Зокрема така тенденція обумовлена тим, що діяльність журналіста передбачає перебування в царині постійних етичних дилем, суперечностей між імперативом журналістських стандартів та диктатом медіаринку. Комерційна складова в діяльності медіаорганізацій спричиняє залежність медійника від контентних замовлень, що уможливорює об'єктивність та збалансованість у поданні інформації. Фактично журналіст обстоює інтереси окремих політичних та бізнесових еліт, що спричиняє порушення етичних норм та професійних стандартів фаху. Кумулятивний ефект такого роду порушень призводить до деінституціоналізації журналістської галузі та масового розчарування у професії. Як наслідок, стосунки між журналістом та аудиторією руйнуються. Авторитет медіа та престижність професії знижуються. Тому питання морально-етичного складника в компетентнісній моделі журналістської освіти сьогодні залишається одним з найважливіших.

На формування професійних компетенцій майбутніх журналістів впливають процеси конвергенції цілої низки комунікаційних професій, в основі яких лежать технологічна практика та прагматичні орієнтири. Традиційні журналістські функції – інформування, просвітництва, соціалізації – заступаються конкретними прикладними завданнями комерційного характеру. Журналісти продукують тексти нативної реклами, так звану «джинсу», пишуть PR-матеріали на замовлення, виступають іміджмейкерами. Заангажованість медіа змушує їх відпрацьовувати певні політичні замовлення, що передбачає відмову від стандартів, прийнятих у професії. Все це розмиває базову журналістську компетентність.

Водночас значний вплив на фахові компетенції журналістів чинять і ті зміни, які відбуваються в комунікаційному просторі суспільства. Йдеться не лише про технологічні зрушення й посилення дигіталізації в різних сферах життєдіяльності людини, а й про зумовлену цими змінами інформаційно-комунікаційну активність різних суб'єктів, що обумовлює виникнення партисипативних практик у журналістиці. У цьому зв'язку медійники мають отримати навички роботи з різними типами авторів-аматорів та різними типами їх контенту, вміння верифікувати інформацію, взаємодіяти з активною аудиторією, встановлювати ефективний зворотний зв'язок.

Ми також вказували раніше на необхідність розвитку дослідницької компетенції журналіста, що передбачає опанування низкою соціологічних та психологічних методів для досягнення нового рівня обробки інформації [1].

Німецька дослідниця Є.Новак, яка розробила якісну модель журналістської освіти, пропонує також включити до переліку компетенцій такі: вміти орієнтуватися в незвичних ситуаціях, вміти розвивати журналістику, мати експертні знання в кількох видах медіа, знати різні журналістські ролі та вміти їх виконувати, надавати інформацію в адекватній медійній формі відповідно до потреб цільової аудиторії, вміти аналізувати факти і втілювати дані такого аналізу в конкретних справах, діяти етично, вміти зберігати внутрішню незалежність [4, с. 77].

Як бачимо, наведені компетенції орієнтують журналістів на виконання одразу кількох завдань та функцій, що відображають нову соціальну роль медійників, яка втілюється зокрема у моделі соціально-відповідальної журналістики, та потребу постійної адаптації журналістської діяльності до різнопланових змін у соціумі. Звертає на себе увагу також акцент на незалежності журналіста від зовнішніх впливів. За умов значної заангажованості медіапідприємств у нашій країні означена компетенція виглядає дещо утопічно, втім при переході до партисипативних форм журналістики вона може виявитися доречною та ефективною.

3. Висновки

Журналіст – це професія, яка потребує постійного розвитку та вдосконалення. Фахівець має багато часу приділяти всебічному зростанню особистості, формуванню професійного погляду, світоглядних орієнтирів, власних цінностей і уподобань. Розвиток журналіста як особистості починається ще з навчання у ВНЗ. Там спеціаліст-початківець знайомиться зі стандартами професійної етики та моральними стандартами журналіста. Саме ця основа сприяє духовному розвитку особистості, формує морально-етичні цінності, які продовжують впливати на професійну діяльність протягом усього життя.

Істотного значення освіта набуває у формуванні професійної компетенції журналіста. На викладачах лежить відповідальність за підготовку висококваліфікованих журналістів, які мають бути і конкурентоздатними, і компетентними водночас. Журналістська освіта, як і будь-яка інша, не може ефективно існувати, якщо відсутня модель ідеального фахівця, або ідеальна модель журналіста, що є критерієм оцінювання його фаховості. Співпраця між освітніми установами і представниками ЗМІ може стати продуктивним підґрунтям для формування професійних компетенцій майбутніх журналістів, що в результаті вплине на рівень підготовки затребуваних спеціалістів у сучасних умовах.

Розвиток професійних компетенцій у царині журналістської освіти відбувається у двох напрямках – технологічному, що передбачає оволодіння журналістами цифрових майданчиків та новітніх методів збору та опрацювання інформації, і соціальному, що вимагає від них посилення аудиторних підходів та утворення новітніх механізмів зворотного зв'язку.

Список використаних джерел

1. Бутиріна М.В. Компетентнісний підхід у журналістській освіті: західний досвід та вітчизняна практика. *Communications and Communicative Technologies*. 2020. Вип. 20. С. 13–19. DOI: <https://doi.org/10.15421/292002>.
2. Карплюк І.Ю. Вивчення проблеми формування професійної компетенції майбутніх спеціалістів у сучасній освіті. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2010. № 1. С. 172–176.
3. Шевчук С.В. Умови формування професійних компетенцій майбутніх журналістів у галузі електронних медіа. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/5869/1/Shevchuk%20S.pdf> (дата звернення 10.05.2020).
4. Nowak E. Qualitätsmodell für die Journalistenausbildung. Kompetenzen, Ausbildungswege, Fachdidaktik. Dissertation (Dr. phil.) In Journalism. University of Dortmund. 2007. URL: <https://eldorado.tu-dortmund.de/bitstream/2003/24721/2/Dissertation.pdf> (дата звернення 15.05.2020).

Anikeienko M., Butyrina M. Directions of professional competencies formation for future journalists

This article analyzes directions of transformation of professional competencies for future journalists under the act of technological changes and new societal requirements to the journalistic profession. This study aims to show the problem of predominance of knowledge component in competence-based model and deficiency of other elements of journalism such as abilities, skills, professional qualities, values, guidance. Special attention is paid to the problem of insufficient level of cooperation with universities, that give journalistic training, as well as with media-organizations that are able to correct a set and maintenance of base professional competences.

The research is conducted with the help of descriptive scientific method, analysis and synthesis. The descriptive method was used to outline the main constituents of professional competences of the future journalist. The analysis and synthesis methods were used to educe the way of formation of professional competencies.

The study justifies that professional competency development of journalistic training is carried out in two directions – technological one, which provides the capture of digital grounds and newest methods of collection and data processing for journalists, and social one, which requires strengthening of audience approaches and formation of the newest feedback mechanisms.

The novelty of the article can be explained by the fact that the study of professional competencies formation for future journalists is still little represented, which is of scientific interest.

The results of this study can be used for future scientific developments on this or related topics. This investigation will help to form and develop the competence of future journalists on the basis of active interaction of different categories of specialist counseling and exchange of experience.

Keywords: *competencies; journalism; media organization; mass-media.*

DOI:

Історія ранньохристиянських дискусій (твори Юстина Філософа, Татіана та Мінуція Фелікса)

Бабенко Є.О., Бучарська І.С.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

У статті розглянуто культурні та історичні передумови виникнення християнської дискусії, якій дає початок ранньохристиянська апологетика. Дослідження змістовних і стильових особливостей творів перших християнських апологетів дозволяє простежити поступове зміцнення позицій нового світосприйняття. Вивчення алгоритму міжрелігійних комунікативних актів у давнину дає можливість зрозуміти правила ведення богословської дискусії, традиція якої складалась на той час.

Ключові слова: *християнство; ранньохристиянські дискусії; апологія; твори Юстина Філософа; твори Татіана; твори Мінуція Фелікса.*

Bucharska I., *Candidate of Philological Sciences (Ph. D.), Associate Professor,*
e-mail address: i.bucharsky@gmail.com,

Babenko Y., *Graduate Student,*
e-mail address: c.romanus97@gmail.com,
Oles Honchar Dnipro National University,
13, Naykova Str., Dnipro, 49050, Ukraine

Бучарська І. С., *кандидат філологічних наук, доцент,*
електронна адреса: i.bucharsky@gmail.com,

Бабенко Є.О., *магістр,*
електронна адреса: c.romanus97@gmail.com,
Дніпровський національний університет імені О. Гончара,
вул. Наукова 13, Дніпро, 49050, Україна